

Tomasz Tadeusz Brzozowski

Przedmiot: **Etyka**

Rozkład materiału z etyki

Kształcenie ponadgimnazjalne

Podręcznik:

Magdalena Środa, *Etyka dla myślących. Podręcznik dla szkół ponadgimnazjalnych*, wyd. III, wyd. Czarna Owca, Warszawa 2011.

Program

Program nauczania: Jacek Hołówka, M. Środa, dopuszczony do użytku przez MEN pod numerem DKO/BR 4015-1/92. Nr ewidencyjny w wykazie MEN 354/2011

Cele ogólne:

- Rozpoznawanie wartości moralnych.
- Odróżnianie dobra od zła moralnego w różnych ujęciach i aspektach.
- Rozbudzanie i utrwalanie wrażliwości moralnej, społecznej i humanistycznej.
- Formowanie człowieka świadomego, odważnego, odpowiedzialnego i gotowego do zmierzenia się z wyzwaniami współczesnego świata.
- Kształtowanie postawy refleksyjnej, a zarazem krytycznej wobec omawianych zagadnień dotyczących człowieka jako osoby żyjącej w określonym środowisku naturalnym, obszarze kulturowym itp.

Cele szczegółowe:

Wiedza

- Usystematyzowana wiedza dotycząca przedmiotu, celu i zakresu etyki.
- Wiedza na temat systemów wartości wynikających z poszczególnych koncepcji i szkół filozoficznych.
- Wiedza młodego człowieka u progu dorosłości na temat praw i obowiązków wobec siebie i innych.
- Wiedza na temat uczuć, emocji, słabszych i mocniejszych stron własnych oraz innych osób.
- Wiedza na temat obszaru kulturowego, w którym uczeń żyje, wraz z konsekwencjami takimi jak: religia, sztuka, system wartości, przy jednoczesnym uświadamianiu i zaznaczaniu istnienia alternatywnych obszarów i systemów kulturowych np. dalekowschodniego itd.

-Wiedza na temat ogólnych problemów moralnych występujących w najbliższym otoczeniu, jak i w całym świecie, w tym niebezpieczeństw i zagrożeń cywilizacyjnych dotyczących człowieka oraz jego środowiska w różnych aspektach (rodzina, kultura, przyroda itp.).

Umiejętności

-Umiejętność odróżniania dobra od zła moralnego.

-Umiejętność identyfikowania dobra i zła moralnego w różnych formach, aspektach i przejawach.

-Umiejętność hierarchizowania wartości.

-Umiejętność nazywania pojęć i posługiwania się nimi we właściwych Kontekstach (np. sprawiedliwość, utilitaryzm, determinizm, fatalizm, imperatyw moralny, Ludzkie ścieżki, relatywizm moralny, indyferentyzm, dzielność etyczna, sumienie itp.) z uwzględnieniem właściwych systemów i koncepcji etycznych, identyfikacja ich autorów oraz umiejscowienie w odpowiedniej epoce kulturowej.

-Umiejętność krytycznej analizy np. tekstu filozoficznego, innego tekstu kultury, wypowiedzi, poglądu, postawy.

-Umiejętność kulturalnego dyskusowania

–wyrażania własnego zdania z użyciem logicznej i etycznie poprawnej, przemyślanej argumentacji oraz słuchania wypowiedzi koleżanek i kolegów.

-Umiejętność poszanowania dla odmiennych postaw i poglądów wyrażanych przez koleżanki i kolegów.

-Umiejętność odróżniania postawy od osoby (ocena krytyczna poglądów, postępowania, nie zaś osoby).

-Umiejętność rozpoznawania stanów uczuciowych, a także ich następstw oraz rozumienie konieczności kontroli i panowania nad emocjami.

-Umiejętność podejmowania decyzji oraz przewidywania ewentualnych konsekwencji dokonanych wyborów i decyzji.

-Umiejętność rozpoznawania powinności moralnych.

-Umiejętność odróżniania treści etycznych od religijnych.

Postawy

-Wrażliwość na wartości, włącznie z dobrem moralnym we wszelkich aspektach, jako wartością fundamentalną i nadrzędną.

-Wrażliwość na dobro moralne i jego przejawy, gotowość do chronienia dobra (dzielność etyczna, odwaga cywilna).

-Otwartość i wrażliwość na potrzeby innych osób oraz wszelkich istot żywych, przy jednoczesnym uświadamianiu sobie konieczności budowania właściwych relacji z innymi osobami, ze środowiskiem społecznym oraz naturalnym.

-Wrażliwość na problemy środowiska naturalnego i uświadomienie konieczności chronienia go oraz odpowiedzialności za nie.

-Budowanie własnej indywidualnej hierarchii wartości, zgodnie z rozpoznaniem realnego świata i w oparciu o wiedzę na temat różnych systemów etycznych.

-Budowanie poczucia własnej godności, niepowtarzalności i wyjątkowości jako osoby;

dostrzeganie i poszanowanie tych samych cech u innych osób w oparciu o koncepcje antropologii filozoficznej i kulturowej.

-Rozumienie sensu obowiązków i powinności moralnych względem siebie, a także innych osób (rodziny, grupy rówieśniczej, społeczeństwa itp.).

-Przekonanie o potrzebie doskonalenia się moralnego, kształtowania właściwej postawy.

-Przekonanie o słuszności postawy aktywnej wyrażającej się w pokonywaniu trudności w dążeniu do celu, jakim jest dobro moralne.

-Rozszerzenie postawy aktywnej, również

Na pole działań ogólnospołecznych, ogólnoludzkich itd.

Ogólne treści nauczania, zawarte i rozwijane podczas zajęć szczegółowych

Kim jest człowiek? Człowiek - twórca etyki? Człowiek twórca zasad moralnych? Człowiek twórca systemów wartości? Człowiek twórca kultury? Człowiek twórca nauki? Człowiek odkrywca świata? Człowiek istota fizyczna, podlegająca prawom przyrody częścią kosmosu czy istota uprzywilejowana, władca świata? Człowiek istota złożona z ciała i duszy? Człowiek istota religijna? Człowiek istota myśląca i twórcza? Człowiek istota obdarzona wolą, rozumem, uczuciami? Człowiek istota społeczna? Człowiek istota twórcza, obdarzona wyobraźnią, artysta, kreator? Człowiek istota twórcza, myśląca abstrakcyjnie? Człowiek jako osoba?

Człowiek - istota fizyczna, posiadająca ciało (możliwości i ograniczenia wynikające z tego faktu); fizyczność i fizjologia człowieka; zdrowie/choroba; czas życia młodość, starość; śmierć, umieranie, eutanazja; współczesne procesy przedłużające młodość, życie (operacje plastyczne, przeszczepy itp.); szczęśliwe życie według filozofów (np. wg Arystotelesa, Marka Aureliusza, Wł. Tatarkiewicza) a według reklam.

Człowiek - istota fizyczna, podlegająca prawom natury; determinanty przyrodnicze wpływające na człowieka; człowiek kreator czy destruktor; manipulacje genetyczne, metoda in vitro, żywność modyfikowana genetycznie, klonowanie istot żywych; odpowiedzialność w badaniach naukowych (medycyna, chemia, fizyka, biologia, genetyka itd.); miejsce człowieka w świecie przyrody mikrokosmos a makrokosmos; człowiek wobec innych istot (ochrona przyrody, prawa zwierząt).

Człowiek - istota złożona z ciała i duszy; konsekwencje wynikające z posiadania ciała; czy dusza istnieje?; konsekwencje wynikające z posiadania duszy ujęcia zachodnie (np. orfickie, judaistyczne lub chrześcijańskie) wobec systemów Wschodu; determinizm karmiczny a wolny wybór; rozszerzenie perspektywy metafizycznej; konflikt pomiędzy szczęśliwą duszą a szczęśliwym ciałem.

Człowiek - istota religijna; relacja między etyką a religią; relacja człowieka z bóstwem religie konfesyjne i niekonfesyjne; systemy etyczno-moralne wynikające z religii dekalog, ahinsa itp.; wolność i kwestia wyborów w religii; życie aktywne a kontemplacyjne (konsekrowane); konflikty na tle religijnym; fundamentalizm, fanatyzm a tolerancja; religie a sekty realne a fałszywe obietnice szczęścia i zbawienia.

Człowiek - istota obdarzona wolą, rozumem i uczuciami; wzajemne relacje między władzami człowieka; subiektywne i obiektywne ograniczenia władz człowieka; wolność do...wolność od...; rozum, intelekt, inteligencja a mądrość; pożytki płynące z inteligencji; mądrość naukowa a życiowa; rozum, uczucia; uczucia a wola.

Człowiek - istota społeczna, czyli pozostająca w relacjach z innymi ludźmi; zobowiązania i konsekwencje wynikające z rodzaju relacji z innymi ludźmi z rodziną, środowiskiem rówieśniczym, społeczeństwem, narodem itp.; rodzaje relacji z innymi ludźmi miłość, przyjaźń, władza itp.; umowa społeczna a życie poza społeczeństwem propozycje Platona, Hume'a, Rousseau, outsiderzy dawni i współcześni jak np. Thoreau, Jim Morrison i inni; człowiek jako spolegliwy opiekun propozycja Kotarbińskiego; uwikłanie człowieka relacje społeczne podleganie określonemu systemowi/ustrojowi, prawu, wynikające z tego przywileje (cnoty obywatelskie, ochrona np. opieka społeczna, instytucje, fundacje, organizacje charytatywne itp.) i uciążliwości (narzucone konwencje i konwenanse), a nawet restrykcje (kodeks karny, kara, więzienie, inne formy wykluczenia, np. dyskryminacja i rasizm).

Człowiek - istota twórcza, myśląca abstrakcyjnie; twórca filozofii, logiki, etyki, moralności itp.; twórca systemów, koncepcji i pojęć abstrakcyjnych takich jak utopia; utopia wizja szczęścia, próba odpowiedzi na jedno z kluczowych ludzkich pragnień dotyczących szczęścia, doskonałej egzystencji, raju itp.; szczęście jako cel priorytetowy; przegląd koncepcji np. Platona, Morusa, Woltera; antyutopie wizje np. Huxleya, Orwella, Pielewina, Coppoli (Czas Apokalipsy); od socjalizmu i komunizmu po systemy totalitarne.

Człowiek - istota twórcza, obdarzona wyobraźnią, artysta; etyczne i moralne aspekty twórczości artystycznej; sztuka w służbie idei artysta jako „inżynier dusz”, posłaniec idei (np. poezja i pieśni patriotyczne, analiza wybranego dzieła sztuki np. „Rozstrzelanie powstańców madryckich”) czy propagandzista i manipulator (np. socrealizm albo reklama); etyczne i moralne granice wolności w sztuce prowokacja, kicz (twórczość np. A. Warhola lub K. Kozyry), okrucieństwo i przemoc w sztuce. Człowiek jako osoba; podmiotowość i wyjątkowość istoty ludzkiej wraz z przywilejami i konsekwencjami pozycji zajmowanej wśród innych istot; koncepcje i definicje u różnych filozofów (np. Arystoteles, św. Tomasz, Kant, Karol Wojtyła)

Tematy i problematyka zajęć:

Klasa 1 LO / 2 godz. tygodniowo

I semestr

- 1 Wprowadzenie. Zapoznanie z tematyką i rozkładem zajęć i PSO (1 godz.)**
- 2 Czym jest etyka? (1 godz.)**
- 3 Podstawowe pojęcia etyki (1godz.)**
- 4 Czym się zajmuje etyka? (1 godz.)**
- 5 Historia etyki oraz idei (1 godz.)**
- 6 Czym jest Aksjologia? (1 godz.)**
- 7 Etyka opisowa, normatywna i metaetyka (1 godz.)**

- 8 Moralność starożytnych Greków. Bohater homerycki (1 godz.)**

- 9 Pojęcie cnoty „arete”. (1 godz.)**
- 10 Bohater homerycki i jego cnoty (1 godz.)**
- 11 Kalos kagatos/ ideał piękna i dobra u Greków (1 godz.)**
- 12 Cześć i wstyd (1 godz.)**
- 13 Wartości i życie w grupie (1 godz)**
- 14 Wielkoduszność i etos rycerski. (1 godz.)**
- 15 Rozumienie pojęcia honoru (1 godz.)**
- 16 Wkład Greków w dziedzictwo cnoty (1 godz.)**

- 17 Cnota jako wiedza o wartościach. Sokrates (1 godz.)**

- 18 Metoda Sokratesa (dialog, majeutyka, elenkyka) (1 godz.)**
- 19 Kąsający bąk, ryba drętwa, filozof jako akuszer (1 godz.)**
- 20 *Gnothi seauton* (poznaj samego siebie). Relacja: mistrz – uczeń (1 godz.)**
- 21 Troska o duszę i mądrość mędrca. Sokratejski problem cnoty i *daimoniona* (1 godz.)**
- 22 Sąd nad Sokratesem (1 godz.)**
- 23 Sokrates w kulturze (1 godz.)**
- 24 Sokrates i Chrystus (1 godz.)**

- 25 Dualizm świata w myśli Aristoklesa syna Aristona (Platon) (1 godz.)**

- 26 Czym są idee (1 godz.)
- 27 Metafora jaskini (1 godz.)
- 28 Koncepcje człowieka. Problem miłości platońskiej (1 godz.)
- 29 Koncepcja wychowania (1 godz.)
- 30 Problem państwa (1 godz.)
- 31 Sprawiedliwość (1 godz.)

Razem godzin: 31

II semestr

- 32 Etyka złotego środka Stagiryty (Arystoteles) (1 godz.)
- 33 *Eudajmonia* – każdy człowiek z natury dąży do szczęścia... (1 godz.)
- 34 Założenia antropologiczne. Zasada złotego środka i umiaru (1 godz.)
- 35 Wychowanie moralne. (1 godz.)
- 36 Czym jest przyjaźń? (1 godz.)
- 37 Koleżeństwo, partnerstwo, znajomość (1 godz.)
- 38 Okres szkół filozoficznych. Różne koncepcje i sposoby poszukiwania szczęścia (1 godz.)
- 39 Cynicy i Antystenes (2 godz.)
- 40 Hedonizm Arystypa z Cyreny (1 godz.)
- 41 Dbłość o przyjemności i unikanie cierpienia. Epikur i jego nauka (2 godz.)
- 42 Życie zgodne z naturą. Stoicyzm (2 godz.)
- 43 Koncepcje szczęścia (1 godz.)
- 44 Koncepcje szczęścia (1 godz.)
- 45 Moralność religijna Starego i Nowego Testamentu (1 godz.)
- 46 Moralność starożytnych a moralność religijna (1 godz.)
- 47 ST. Prawo i posłuszeństwo (1 godz.)
- 48 NT. Miłość, miłosierdzie i sens cierpienia (1 godz.)
- 49 Powinność (obowiązek). (1 godz.)
- 50 Nakazy moralne a kultura (1 godz.)

51 Myśl św. Augustyna z Tagasty (1 godz.)

52 Bóg = szczęście. (1 godz.)

53 Grzech i łaska (1 godz.)

54 *De civitate Dei*. Zło i dobro. *Unde malum?* (1 godz.)

55 Akwinata (św. Tomasz). Wiara i wiedza (1 godz.)

56 Wiara wobec wiedzy. Wolność. Założenia antropologiczne Tomasza (1 godz.)

57 5 dróg ujęcia transcendencji. Problem sumienia (1 godz.)

58 Scholastyka i jej miejsce w myśli europejskiej (1 godz.)

59 *Fides querens intellectum*. Anzelm z Canterbury (1 godz.)

60 Tzw. ontologiczny dowód na istnienie Boga Anzelma (1 godz.)

61 Wiara i rozum w średniowieczu (1 godz.)

Razem godzin w 1 klasie: 30 + 30 = 60

Klasa II LO/ 2 godz. tygodniowo

Semestr 3

1 Idee nowożytne i współczesność (1 godz.)

2 Etyka renesansu (1 godz.)

3 Humanizm. (1 godz.)

4 Reformacja, predestynacja... (1 godz.)

5 Wspólnota jako ziemia dla każdego (1 godz.)

6 *Dignitas* (godność osoby ludzkiej, poczucie godności, godność osobista) (1 godz.)

7 Idee etyczne doby oświecenia (1 godz.)

8 Religia i etyka (1 godz.)

9 Problem Natury człowieka (1 godz.)

10 Wspólnota ludzi wolnych i równych (1 godz.)

11 Czym jest tolerancja? (1 godz.)

12 Granice tolerancji (1 godz.)

13 Problem tolerancji wobec tolerancji (1 godz.)

14 Umowa społeczna (1 godz.)

15 Thomas Hobbes (1 godz.)

16 John Locke (1 godz.)

17 Jean-Jacques Rousseau (1 godz.)

18 John Rawls i komunitarianizm (1 godz.)

19 Problem prawa naturalnego (1 godz.)

20 Czy natura potrzebuje prawa? (1 godz.)

Etyka powinności Immanuela Kanta jako system deontologiczny (1 godz.)

21 Myśl Kanta w zarysie (1 godz.)

22 *Ding an sich*. Rzecz samo w sobie (1 godz.)

23 Imperatyw kategoryczny (1 godz.)

24 Autonomia moralna człowieka (1 godz.)

25 Autonomia jako niezależność. Autonomia jako wartość wewnętrzna (1 godz.)

26 Klasyczna filozofia niemiecka (1 godz.)

Transcendentalizm

27 Transcendentalizm - założenia i odmiany (1 godz.)

28 J. G. Fichte i teoria wiedzy

29 System idealizmu transcendentalnego Schellinga

30 Założenia systemu Hegłowskiego

31 Etyka i rola państwa u Hegła

Razem godzin 31

Semestr 4

32 Zajęcia organizacyjne i zapoznanie uczniów z PSO na lekcjach etyki

33 Utylitaryzm jako system etyczny (1 godz.)

34 Utylitaryzm hedonistyczny, eudajmonistyczny (1 godz.)

35 David Hume (1 godz.)

36 Jeremy Bentham (1 godz.)

37 John Stuart Mill (1 godz.)

38 Problem wolności (1 godz.)

39 Wolność jest dana czy zadana? (1 godz.)

40 Myśl egzystencjalna (1 godz.)

41 Etyka egzystencjalistów (1 godz.)

42 Problem sensu istnienia (1 godz.)

43 Istnienie dla... Czy istnienie od...? (1 godz.)

44 Istnienie jako problem dla Ja (1 godz.)

45 Etyka Szkoły Lwowsko-Warszawskiej na przykładzie refleksji Tadeusza Kotarbińskiego (1 godz.)

46 Opiekun spolegliwy (1 godz.)

47 Realizm i minimalizm praktyczny (1 godz.)

48 Etyka niezależna (1 godz.)

49 Konflikt moralny (kodeks, walka, dyskusja) (1 godz.)

50 Problem wolności sumienia (1 godz.)

51 Etyka w działaniu. (Mahatma Gandhi i Albert Schweitzer) (1 godz.)

52 Prezentacja bohaterów (1 godz.)

53 Problem autorytetów moralnych (1 godz.)

54 Autorytety moralne we współczesności (1 godz.)

55 Indywidualizm etyczny Henryka Elzenberga (1 godz.)

56 Orientacja indywidualistyczna i społeczna w etyce (1 godz.)

57 Człowiek wezwany do utwierdzania wartości perfekcyjnych (1 godz.)

58 Człowiek i wartość utylitarna (1 godz.)

59 Odpowiedzialność (za, przed, wobec, pociąganie do odpowiedzialności) (1 godz.)

60 Odpowiedzialność jako odpowiedź podmiotu (1 godz.)

61 Feministyczna etyka troski (1 godz.)

62 Rozwój moralny chłopców i dziewcząt (1 godz.)

Razem godzin w 2 klasie 30 + 30 = 60

Klasa III LO/ 2 godz. tygodniowo

Semestr 5

1. Kobieta jako „inny” (1 godz.)
2. Etyka troski Nel Noddings. (1 godz.)
3. Problem równości (1 godz.)

4. **Kryzys etyki tradycyjnej (1 godz.)**

5. Rozwój medycyny i ludzka wolność (1 godz.)
6. Nowe „przykazania” Petera Singera. Problem obrony praw zwierząt (1 godz.)

7. **Etyka w świecie biznesu. Kwestie ekologii (1 godz.)**

8. Etyka w biznesie jako dyscyplina etyczna (1 godz.)
9. Założenia i cele CSR (1 godz.)
10. Koncepcja CSR (1 godz.)
11. Oponenty koncepcji CSR. Głos i argumenty Milтона Friedmanna (1 godz.)
12. Koncepcja *shareholders* i *stakeholders* (1 godz.)
13. Koncepcja SD/ Zrównoważony rozwój (1 godz.)
14. Zwolennicy i oponenty (1 godz.)
15. Społeczny głos papieża Franciszka „W trosce o wspólny dom”. Przesłanie Encykliki „*Laudato Si*”. (1 godz.)
16. Poprzednicy Franciszka (1 godz.)

17. **Etyka wynikająca z „nowego myślenia”. Etyka filozofów dialogu (1 godz.)**

18. Franz Rosenzweig i jego etyka (1 godz.)
19. Martin Buber. Ja i Ty (1 godz.)
20. Emanuel Lèvinas. Twarz Innego (1 godz.)
21. Gabriel Marcel i jego koncepcja dialogu (1 godz.)
22. Dialog jako podstawowa relacja między Ja i Ty (1 godz.)
23. Metanarracje czy mikronarracje? (1 godz.)

24. **Eschatologia istoty ludzkiej (1 godz.)**

- 25. Problem narodzin i umierania (1 godz.)
- 26. Bioetyka (1 godz.)
- 27. Kwestia aborcji (1 godz.)
- 28. Problem eugeniki i eutanazji (1 godz.)
- 29. *in utero* czy *in vitro*? (1 godz.)
- 30. Tezy do dyskusji

Razem godzin: 30

Semestr 6

- 31. Problem globalizacji (1 godz.)
- 32. Procesy globalne. Geneza i początki (1 godz.)
- 33. Globalizacja jako zjawisko społeczno-ekonomiczne (1 godz.)
- 34. Globalizacja i sfera komunikacji (1 godz.)
- 35. Nierówności społeczne jako problem etyczny (1 godz.)
- 36. Wykluczenie społeczne (1 godz.)
- 37. Problem grup defaworyzowanych i pokolenia NETT (1 godz.)
- 38. Globalizacja – wyrównanie szans czy poszerzenie podziałów? (1 godz.)
- 39. Problemy do dyskusji

- 40. Kondycja podmiotu we współczesności (1 godz.)
- 41. Problem społeczeństwa industrialnego (1 godz.)
- 42. Społeczeństwo postindustrialne (1 godz.)
- 43. Współczesny obraz społeczeństwa informacyjnego (1 godz.)
- 44. Digitalizacja przestrzeni społecznej i komunikacyjnej (1 godz.)
- 45. Współczesne relacje międzypodmiotowe. Charakterystyka (1 godz.)

- 46. Człowiek współczesny wobec *sacrum* (1 godz.)

- 47. Religijność czy duchowość? (1 godz.)
- 48. Problem doświadczenia religijnego we współczesnym świecie (1 godz.)
- 49. Sekularyzacja czy zmiana paradygmatu relacji do *sacrum*? (1 godz.)
- 50. Kryzys religijności instytucjonalnej (1 godz.)
- 51. Fenomen Światowych Spotkań Młodzieży (1 godz.)
- 52. Prywatyzacja wiary i jej konsekwencje (1 godz.)

53. Aktualny obraz kultury. Próba diagnozy (1 godz.)**54. Powszechność elementu agonistyki w życiu społecznym (1 godz.)****55. Prymat racjonalności instrumentalnej (Ch. Taylor). (1 godz.)****56. Hybrydyzacja i kreolizacja kultury (1 godz.)****57. „Mcdonaldyzacja” i „Cocacalizacja” społeczeństw i świata. Problem homogenizacji kultury (1 godz.)****58. Problematyka wąskich specjalizacji jako odejście od spojrzenia holistycznego (1 godz.)****59. Kultura współczesna i popkultura kulturą wyczerpania? (1 godz.)****60. Współczesne formy spędzania tzw. czasu wolnego jako problem etyczny (1 godz.)****Razem 30 godzin****Razem godzin w 3 klasie: 30 + 30 = 60****Klasa I godzin 60, klasa II godzin 60, klasa III godzin 60****Łączna ilość godzin w całym cyklu kształcenia 180**

Na podstawie treści podręcznika dopuszczonego do użytku szkolnego przez MEN, nr ewidencyjny w wykazie 354/2011, rok dopuszczenia 2011 na potrzeby Technikum Informatyki i Weterynarii TEB-Edukacja opracował:
Tomasz Tadeusz Brzozowski
